

МИНИСТЕРСТВО НА ТРАНСПОРТА,
ИНФОРМАЦИОННИТЕ ТЕХНОЛОГИИ И СЪОБЩЕНИЯТА
ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ
“АВТОМОБИЛНА АДМИНИСТРАЦИЯ”

ул. “Ген. Гурко” № 5, София – 1000
тел.: (+359 2) 930 88 40
факс: (+359 2) 988 54 95

avto_a@rta.government.bg
www.rta.government.bg

Изх. № ..... / ..... 2011 г.

УТВЪРДИЛ:

Симеон Арнаудов
Изпълнителен директор

МЕТОДИКА

за проверка на годността на допълнителното оборудване на превозните средства за използването им с учебна цел и първоначална проверка за съответствие с изискванията на Наредба № 37 за условията и реда за обучение на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство и условията и реда за издаване на разрешение за тяхното обучение (обн. ДВ бр. 82 от 27.08.2002 г.) и Наредба № 38 за условията и реда за провеждането на изпитите на кандидати за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство и реда за провеждане на проверочните изпити (обн. ДВ. бр. 42 от 2004 г.).

София, 2011 г.

I. Общи положения

Настоящата методика е предназначена за проверка на годността на допълнителното оборудване на превозните средства за използването им за провеждане на обучение и изпити на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС от категориите по чл. 150 а от Закона за движението по пътищата и първоначална проверка за съответствие с изискванията на чл. 8 от Наредба № 37 от 2 август 2002 г. за условията и реда за обучение на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство и условията и реда за издаване на разрешение за тяхното обучение (обн. ДВ бр. 82 от 27.08.2010 г.) и чл. 15 от Наредба № 38 за условията и реда за провеждането на изпитите на кандидати за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство и реда за провеждане на проверочните изпити (обн. ДВ. бр. 42 от 2004 г.).

С нея се определят еднакви изисквания и критерии за проверка на годността на допълнителното оборудване на превозните средства за използването им с учебна цел и първоначална проверка за съответствие с изискванията в нормативната уредба. Проверката се съобразява с годината на производство на превозните средства със съответните технически изисквания към конструкцията на превозните средства за тази година. Методиката е съобразена с:

- Закона за движението по пътищата;
- Наредба № 37 от 2 август 2002 г. за условията и реда за обучение на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство и условията и реда за издаване на разрешение за тяхното обучение;
- Наредба № 38 за условията и реда за провеждането на изпитите на кандидати за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство и реда за провеждане на проверочните изпити;
- БДС ISO 612:2002 „Пътни превозни средства. Размери на моторните превозни средства и прикачните превозни средства. Термини и определения;
- Наредба № 68 от 26 август 2003 г. за ЕО одобряване типа на нови моторни превозни средства от категория M₁ по отношение на масите и размерите;
- Наредба № 75 от 7 октомври 2003 г. за одобряване типа на нови моторни превозни средства от категориите M₂, M₃, N и техните ремаркета от категория O по отношение на масите и размерите.

Проверките на годността на допълнителното оборудване на превозните средства за използването им за обучение и изпит за определената категория или подкатегория и първоначалната проверка за съответствие с изискванията, се извършват от изпитвателни лаборатории за изпитване на превозни средства, акредитирани от Изпълнителната агенция „Българска служба за акредитация“. За направената проверка се съставя протокол по образец съгласно приложение № 1.

II. Изисквания към превозните средства използвани за обучение и изпит на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС

Превозните средства използвани с учебна цел трябва да отговарят на приложимите за съответната категория или подкатегория изисквания, определени в чл. 8 от Наредба № 37.

Учебните МПС, с които се провежда практическия изпит за придобиване на правоспособност за управление на МПС от съответните категории и подкатегории, трябва да отговарят на приложимите за съответната категория или подкатегория изисквания, определени в чл. 15 от Наредба № 38.

III. Проверка на годността на допълнителното оборудване на превозните средства за използването им с учебна цел и първоначална проверка за съответствие с изискванията на Наредба № 37 и Наредба № 38

1. Необходими документи

При проверката на годността на допълнителното оборудване на превозните средства за използването им с учебна цел и първоначална проверка се представят следните документи:

- Свидетелство за регистрация част I и II;
- Документ за застраховка на местата за сядане в превозните средства, както следва:
  - за превозни средства от категории „А“, „В“, „С“ и „Ткт“ и подкатегории „А1“ „В1“ и „С1“ – всички места за сядане;
  - за превозни средства от категории „D“, „Ттб“ и „Ттм“ и подкатегория „D1“ – не по-малко от 8 места за сядане;
- Протокол и контролен талон към знака за преминат периодичен технически преглед;
- Протокол за контролна проверка на тахографа (когато е приложимо);
- Полица от валидна застраховка гражданска отговорност;
- Документ за самоличност на лицето, представящо превозното средство за преглед.

2. Проверки и изпитвания

При проверката на годността на допълнителното оборудване на превозните средства за използването им за обучение и изпит на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС и първоначална проверка за съответствие с изискванията се извършват приложимите за съответната категория и подкатегория изпитвания и проверки съгласно следната таблица:

№	Обект на проверката	Метод на проверка	Причини за отказ
1.	Постоянна българска регистрация	- визуална проверка за наличието на постоянна българска регистрация	- няма постоянна българска регистрация
2.	Разположение на органите за управление (за превозни средства от категории „B“, „C“, „D“ и „Тмб“ и подкатегории „B1“, „C1“ и „D1“)	- визуална проверка	- неправилно разположение (дясно разположено кормилно колело)
3.	Опознавателен знак „Учебен автомобил“, „Учебен мотоциклет“	- визуална проверка - измерване на размерите на опознавателния знак	- липсващ - не е поставен на необходимите места - размерите на опознавателния знак не отговарят на изискванията на приложение № 1 от Наредба № 37
4.	Педали или други устройства за задействане на спирачната уредба и съединителя от мястото на преподавателя (за превозни средства от категории „B“, „C“, „D“ и „Тмб“ и подкатегории „B1“, „C1“ и „D1“)	- визуална проверка - проверка съгласно приложение № 2 - измерване на контролираните размери	- липсващи - недобре закрепени - неправилно разположени - липса на достатъчно свободна площ за краката - различна спирачна ефективност при задействане на спирачната уредба с основния и дублиращия педал - при задействане на допълнителния педал на спирачната уредба не светват стоп-сигналите на превозното средство - различен спирачен ефект на една ос - неравномерно задействане на колесните спирачни механизми на ос - колебания на спирачната сила при едно пълно завъртане на колелото - недостатъчна спирачна ефективност - много голям или недостатъчен свободен ход на педалите - липсващо, разлепено или износено

№	Обект на проверката	Метод на проверка	Причини за отказ
			покритие на педалите против хлъзгане
5.	Допълнителни огледала за виждане назад през задното стъкло на превозното средство и/или външни огледала за виждане назад от двете страни на превозното средство; устройство за непряко виждане назад (когато има) (за превозни средства от категории „B“, „C“, „D“ и „Тмб“ и подкатегории „B1“, „C1“ и „D1“)	- визуална проверка - проверка на полето на видимост на допълнително монтираните огледала, съгласно приложение № 3	- липсващи - недобре закрепени - не са от одобрен тип - не се регулират, не се регулират без използване на инструменти или недостатъчна регулировка за осигуряване на полето на видимост
6.	Контролни лампи за състоянието на пътепоказателите (за превозни средства от категории „B“, „C“, „D“ и „Тмб“ и подкатегории „B1“, „C1“ и „D1“)	- визуална проверка - проверка при задействане	- липсващи - допълнително монтираните контролни лампи (индикатори) не са отделни и разположени на разстояние, аналогично на конструктивно монтираните - допълнително монтираните контролни лампи (индикатори) не са видими от мястото на преподавателя след тяхното включване - не отразяват състоянието на пътепоказателите – включени/изключени
7.	Надписи за идентифициране на лицата, притежаващи разрешение за теоретично и практически обучение (за превозни средства от категории „B“, „C“, „D“ и „Тмб“ и подкатегории „B1“, „C1“ и „D1“) (не се отнася за лица, които не притежават разрешение за теоретично и практически обучение)	- визуална проверка - измерване на височината на буквите и цифрите на надписа	- липсват (с изключение на случаите, когато лицето не притежава разрешение за теоретично и практически обучение) - не са трайно закрепени - не са видими - не съдържат необходимата информация - височината на буквите и цифрите не отговаря на изискванията
8.	Обезопасителни колани тип „инерционен“ (за превозни средства от категория „B“)	- визуална проверка - проверка при задействане	- липсващи - нарушена цялост и шевове на колана - неизправно заключващо устройство - неизправен възвръщателен механизъм
9.	Достъп до кормилното колело (за превозни средства от категория „Тмб“)	- функционална проверка	- няма достъп
10.	Допустима максимална скорост (за превозни средства от категории „A“, „B“, „B+E“)	- информация от свидетелството за регистрация или спецификацията на	- не отговаря на изискванията

№	Обект на проверката	Метод на проверка	Причини за отказ
	„C“, „C+E“, „D“ и „D+E“ и подкатегории „B1“, „C1“, „C1+E“, „D1“ и „D1+E“)	превозното средство (при необходимост) - измерване при необходимост на контролираните скорости	
11.	Допустима максимална маса на превозното средство (за превозни средства от категории „C“, „C+E“ и „D+E“ и подкатегории „C1“, „C1+E“, „D1“ и „D1+E“)	- информация от табелата на производителя - информация от свидетелството за регистрация или спецификацията на превозното средство (при необходимост)	- не отговаря на изискванията
12.	Брой на местата за сядане без мястото на водача (за превозни средства от категории „B“, „C“, „C+E“ и подкатегория „C1“)	- визуална проверка - информация от свидетелството за регистрация или спецификацията на превозното средство (при необходимост)	- не отговаря на изискванията
13.	Дължина на превозното средство (за превозни средства от категории „C“, „C+E“ и „D“, и подкатегории „C1“, „C1+E“ и „D1“)	- информация от спецификацията на превозното средство - измерване на дължината на превозното средство съгласно БДС ISO 612:2002 (при необходимост)	- не отговаря на изискванията
14.	Широчина на превозното средство (за превозни средства от категории „C“, „C+E“, „D“ и „D+E“)	- информация от спецификацията на превозното средство - измерване на дължината на превозното средство съгласно БДС ISO 612:2002 (при необходимост)	- не отговаря на изискванията
15.	Антиблокираща спирачна система (за превозни средства от категории „C“, „C+E“ и „D“ и подкатегории „C1“ и „D1“)	- визуална проверка при подготовка за движение (самотестване на системата) - проверка съгласно приложение № 4	- повредена (нарушени връзки) - постоянно свети или не свети предупредителният сигнал на системата - блокиране на колелата при аварийно спиране върху повърхност с нисък коефициент на сцепление - не отговаря на други изисквания при проверката по приложение № 4
16.	Брой предавателни числа на предавателната кутия (за превозни средства от категории „C“ и „C+E“)	- визуална проверка	- не отговаря на изискванията

№	Обект на проверката	Метод на проверка	Причини за отказ
17.	Тахограф (за превозни средства от категории „C“, „C+E“ и „D“ и подкатегории „C1“ и „D1“)	- визуална проверка	- липсващ - невалиден протокол от контролна проверка - липсваща монтажна табела, нарушена цялост на данните върху нея - липсваща фабрична табела и знак за одобряване на типа на тахографа - невалиден стикер - размер на автомобилните гуми, несъответстващ на записаните в протокола от последното контролно изпитване - липсващи или нарушена цялост на пломбите на тахографа и на другите устройства от оборудването за защита на връзките срещу неправомерна манипулация
18.	Широчина на товарното отделение (за превозни средства от категории „B+E“, „C“, „C+E“ и „D+E“ и подкатегории „C1“, „C1+E“ и „D1+E“)	- измерване на широчината на товарното отделение	- не отговаря на изискванията
19.	Височина на товарното отделение (за превозни средства от категории „B+E“, „C“, „C+E“ и „D+E“ и подкатегории „C1“, „C1+E“ и „D1+E“)	- измерване на височината на товарното отделение	- не отговаря на изискванията
20.	Работен обем на двигателя (за превозни средства от категория „A“ и подкатегория „A1“)	- информация от свидетелството за регистрация или спецификацията на превозното средство	- не отговаря на изискванията
21.	Наличие на педал за съединителя (автоматична предавателна кутия)	- визуална проверка	Чл. 55, ал. 2 от Нредба № 38, когато кандидатът за придобиване на правоспособност е положил практическия изпит с автомобил без педал на съединителя, това обстоятелство се отбелязва в протокола срещу името на този кандидат.

№	Обект на проверката	Метод на проверка	Причини за отказ
22.	Наличие на ръкохватка за ръчна смяна на предавките или лост за крачна смяна на предавките (за превозни средства от категория „А“ и подкатегория „А1“)	- визуална проверка	Чл. 55, ал. 2 от Нредба № 38, когато кандидатът за придобиване на правоспособност е положил практическия изпит с мотоциклет без лост за смяна на предавките с ръчно задействане, това обстоятелство се отбелязва в протокола срещу името на този кандидат.
23.	Наличие на допълнително оборудване за кандидат с увреждания в опорно-двигателния апарат	- визуална проверка - протокол за одобрение на допълнителното оборудване, във връзка с характера на увреждането	Чл. 55, ал. 3 от Нредба № 38, за кандидат с увреждания в опорно-двигателния апарат, положил практическия изпит на превозно средство с допълнително оборудване във връзка с характера на увреждането му, в протокола за изпит се отбелязват органите за управление на МПС, в които са направени промените.
24.	Наличие на техническо средство, което включва звукова и светлинна сигнализация при докосването на допълнително монтираните педали, като за състоянието на техническото средство "включено/изключено" има индикация, поставена на видно място.	- визуална проверка - проверка при задействане	Чл. 15, ал. 3, Наредба № 38, когато по време на практическия изпит на мястото с допълнителното оборудване на моторното превозно средство седи членът на комисията, превозното средство (с изключение на мотоциклетите) е оборудвано с техническо средство, което включва звукова и светлинна сигнализация при докосването на допълнително монтираните педали, като за състоянието на техническото средство "включено/изключено" има индикация, поставена на видно място.

Забележка 1: Изискванията към допълнителното оборудване на мястото на преподавателя (чл. 8, ал. 1, т. 4 от Наредба № 37), на използваните като учебни моторни превозни средства от категория „Ткт“ (колесен трактор), се прилагат съобразно с конструкцията на колесния трактор.

Забележка 2: Изискванията по чл. 8, ал. 1, т. 1, 2, 4 и 6 от Наредба № 37 към използваните като учебни моторни превозни средства от категория „Ттм“ (трамвайна мотриси), се прилагат съобразно с конструкцията на трамвайната мотриси.

Забележка 3: Изискваната скорост на превозните средства от категория „А“, „В“, „С“ и „D“ и подкатегория „В1“, „С1“ и „D1“, когато в свидетелството за регистрация не е посочена максималната скорост и липсват данни от спецификацията на превозното средство, се определя с измервателни средства (апаратура) при пътни изпитвания.

Наименование, адрес, телефон и друга информация за изпитвателната лаборатория, извършила изпитването

ПРОТОКОЛ

№ .....

за проверка на годността на превозно средство за обучение и изпит на кандидати за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство или състав от превозни средства от категория/подкатегория*.....

(посочва се една от следните категории/подкатегории: А, А1, В, В+Е, В1, С, С+Е, С1, С1+Е, D, D+Е, D1 и D1+Е)

1. ИНФОРМАЦИЯ ЗА ПРЕВОЗНОТО СРЕДСТВО

Регистрационен номер: ..... Идентификационен номер: .....

Марка: ..... Модел: .....

Категория по чл. 149 от Закона за движението по пътищата: .....

2. ИНФОРМАЦИЯ ЗА СОБСТВЕНИКА НА ПРЕВОЗНОТО СРЕДСТВО

Собственик: .....

(име, фирма, организация)

Адрес: .....

Телефон: .....

3. РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОВЕРКАТА

№	Обект на проверката	Констатация*	
1.	Постоянна българска регистрация	съответства / несъответства	
2.	Разположение на органите за управление	съответства / несъответства / не се отнася	
3.	Опознавателен знак	съответства / несъответства	
4.	Педали или други устройства за задействане на спирачната уредба и съединителя от мястото на преподавателя	съответства / несъответства / не се отнася	
5.	Допълнителни огледала за виждане назад през задното стъкло на превозното средство или външни огледала за виждане назад от двете страни на превозното средство	съответства / несъответства / не се отнася	
6.	Контролни лампи за състоянието на пътепоказателите	съответства / несъответства / не се отнася	
7.	Надписи за идентифициране на лицата, притежаващи разрешение за теоретично и практично обучение	съответства / несъответства / не се отнася	
8.	Обезопасителни колани тип „инерционен“	съответства / несъответства / не се отнася	
9.	Достъп до кормилното колело	съответства / несъответства / не се отнася	
10.	Допустима максимална скорост	..... km/h	съответства / несъответства / не се отнася
11.	Допустима максимална маса	..... kg	съответства / несъответства / не се отнася

№	Обект на проверката	Констатация*	
12.	Брой на местата за сядане, без мястото на водача	..... броя	съответства / несъответства / не се отнася
13.	Дължина на превозното средство	..... m	съответства / несъответства / не се отнася
14.	Широчина на превозното средство	..... m	съответства / несъответства / не се отнася
15.	Наличие на антиблокираща спирачна система	да / не / не се отнася	
16.	Брой предавателни числа на предавателната кутия	..... броя	съответства / несъответства / не се отнася
17.	Наличие на тахограф	да / не / не се отнася	
18.	Широчина на товарното отделение	..... m	съответства / несъответства / не се отнася
19.	Височина на товарното отделение	..... m	съответства / несъответства / не се отнася
20.	Работен обем на двигателя	..... cm ³	съответства / несъответства / не се отнася
21.	Педал за съединителя	да / не / не се отнася	
22.	Ръкохватка за ръчна смяна на предавките или лост за крачна смяна на предавките	да / не / не се отнася	
23.	Наличие на допълнително оборудване за кандидат с увреждания в опорно-двигателния апарат	да / не / не се отнася	
24.	Наличие на техническо средство, което включва звукова и светлинна сигнализация при докосването на допълнително монтираните педали	да / не / не се отнася	

* Вярното се зачертава.

Заключение: Превозното средство ОТГОВАРЯ / НЕ ОТГОВАРЯ* на изискванията на Наредба № 37 за условията и реда за обучение на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство и условията и реда за издаване на разрешение за тяхното обучение (обн. ДВ бр. 82 от 27.08.2002 г.) и Наредба № 38 за условията и реда за провеждането на изпитите на кандидати за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство и реда за провеждане на проверочните изпити (обн. ДВ. бр. 42 от 2004 г.).

.....
(Място, дата на проверката)

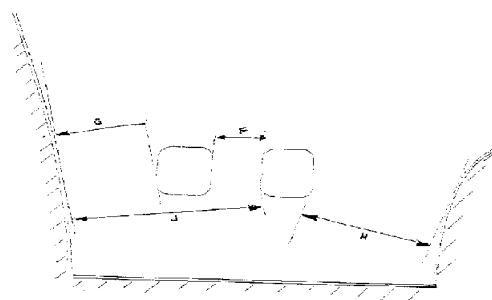
Проверил: .....
(име, подпис, персонален печат)

Технически изисквания и проверки на дублиращите устройства (педали и други устройства) за задействане на спирачната уредба и съединителя от мястото на преподавателя

I. Технически изисквания към дублиращите устройства за задействане на спирачната уредба и съединителя от мястото на преподавателя

Дублиращите устройства за задействане на спирачната уредба и съединителя от мястото на водача трябва да отговарят на следните изисквания:

1. В случай на превозни средства с механична предавателна кутия разположението на педалите (виж фиг. № 1) от ляво на дясно по посока на движението на превозното средство трябва да бъде в следната последователност: педал за съединителя → педал за спирачната уредба;

Фигура № 1

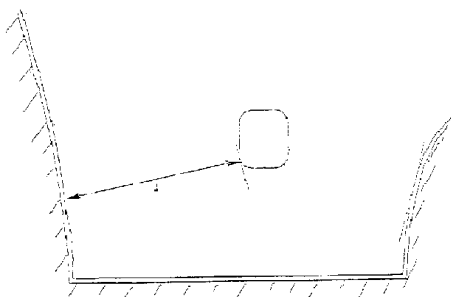
1.1 Разстоянието „F“ между дясната страна от опорната повърхност на педала за съединителя и лявата страна от опорната повърхност на педала за спирачната уредба да не е по-малко от 50 mm;

1.2 Разстоянието „G“ между лявата страна от опорната повърхност на педала за съединителя и най-близко разположената отляво преграда от конструкцията в кабината да е не по-малко от 50 mm;

1.3 Разстоянието „J“ между лявата страна от опорната повърхност на педала за спирачната уредба и най-близко разположената отляво преграда от конструкцията в кабината да е не по-малко от 160 mm;

1.4 Разстоянието „H“ между дясната страна от опорната повърхност на педала за спирачната уредба и най-близко разположената отдясно преграда от конструкцията в кабината да е не по-малко от 130 mm;

2. В случай на автоматична предавателна кутия, разстоянието „J“ между лявата страна от опорната повърхност на педала за спирачната уредба и най-близко разположената отляво преграда от конструкцията в кабината да не е по-малко от 120 mm;

Фигура № 2

6. При частично или напълно задействане на педалите на спирачната уредба и съединителя не се допуска задействане на други устройства, системи или уредби на превозното средство;

7. След частични или пълни задействания на спирачната уредба и съединителя, педалите да се установяват в постоянно изходно състояние, определено при монтирането на допълнителното оборудване;

8. Основните и дублиращите педали да задействат спирачната уредба и съединителя независимо един от друг, без задържания или блокировки;
9. При задействане на спирачната уредба от основния или дублиращия педал, да няма разлика в спирачната ефективност на превозното средство;
10. При задействане на дублиращия педал на спирачната уредба да светват стоп-сигналите на превозното средство;
11. При задействане на основния или дублиращия педал на спирачната уредба да светва монтиран(-и) в кабината на превозното средство червен(-и) светлинен(-ни) сигнал(-и) (когато има);
12. При хидравлични приводи на устройствата за задействане на спирачната уредба и съединителя, тръбопроводите да са без корозия, повреди (смачквания, надрасквания) и да не се допират до нагорещени компоненти на изпускателната уредба;
13. При използване на жила се изисква те да са в комплект с допълнителните педали, предназначени за съответната марка автомобил придружени с удостоверение или декларация от производителя, че жилата могат да се използват в дублиращи устройства.

II. Проверки на дублиращите устройства за задействане на спирачната уредба и съединителя от мястото на преподавателя

На дублиращите устройства за задействане на спирачната уредба и съединителя от мястото на преподавателя се извършват следните проверки:

1. Визуална проверка за наличие на подходящо разположени дублиращи устройства за задействане на спирачната уредба и съединителя от мястото на преподавателя;
2. Проверка за наличие на подходящи осигурителни елементи на резбовите и/или други съединения от конструкцията на дублиращите устройства;
3. Визуална проверка за наличие на свободна площ или поставка за краката на преподавателя с възможност за безпрепятствено задействане на педалите;
4. Визуална проверка за разположението на педалите от ляво на дясно по посока движението на превозното средство;
5. Измерване на разстоянията между:
  - 5.1 При превозни средства с механична предавателна кутия(виж фиг. № 1):
    - дясната страна от опорната повърхност на педала за съединителя и лявата страна от опорната повърхност на педала за спирачната уредба;
    - лявата страна от опорната повърхност на педала за съединителя и най-близко разположената отляво преграда от конструкцията в кабината;
    - лявата страна от опорната повърхност на педала за спирачната уредба и най-близко разположената отляво преграда от конструкцията в кабината;
    - дясната страна от опорната повърхност на педала за спирачната уредба и най-близко разположената отляво преграда от конструкцията в кабината;
  - 5.2 При превозни средства с автоматична предавателна кутия (виж фиг. № 2):
    - лявата страна от опорната повърхност на педала за спирачната уредба и най-близко разположената отляво преграда от конструкцията в кабината;
6. Проверка дали при частично или напълно задействане на педалите на спирачната уредба и съединителя се задействат и други устройства, системи или уредби на превозното средство;
7. Проверка дали след частични или пълни задействания на спирачната уредба и съединителя, педалите се установяват в постоянно изходно състояние, определено при монтирането на допълнителното оборудване;
8. Проверка дали основните и дублиращите педали задействат спирачната уредба и съединителя независимо един от друг, без задържания или блокировки;
9. Измерване на спирачен стенд на спирачната ефективност на превозното средство при задействане на спирачната уредба от основния и дублиращия педал;

Категории превозни средства според изискванията за минимална спирачна ефективност		Спирачна ефективност	Равномерност на спирачните сили
		$Z \geq \%$	$R \leq \%$
1		2*	3*
Категории M ₂ и M ₃	Моторни превозни средства за превоз на пътници с повече от осем места за сядане, без мястото на водача	50	30
Категории N ₂ и N ₃	Моторни превозни средства за превоз на товари с допустима максимална маса над 3500 kg	43 45 ¹	30
Категории O ₃ и O ₄	Ремаркета и полуремаркета с допустима максимална маса над 3500 kg	40 43 ²	30
Категория M ₁	Моторни превозни средства с най-малко четири колела за превоз на пътници, с не повече от осем места за сядане, без мястото на водача	50	30
	Състав от пътни превозни средства (МПС и ремарке (полуремарке))	-	30

¹ За превозни средства, регистрирани след 1988 г.

² За ремаркета и полуремаркета, регистрирани след 1988 г. при усилие върху педалите:

Параметри	Изисквания				
	M ₁	M ₂	M ₃	N ₂	N ₃
Усилие върху спирачния педал (N), не повече от	500	700	700	700	700

Определяне на спирачната ефективност:

9.1. Спирачна ефективност на работна спирачна уредба:

9.1.1. Спирачна ефективност на работна спирачка на ППС с механично, хидравлично и пневматично спирачно задвижване (без регулиране на налягането в спирачните (камери) цилиндри в зависимост от натоварването).

9.1.1.1. Условия за провеждане на изпитването:

Проверката на спирачната ефективност е препоръчително да се извършва в ненатоварено състояние на ППС. Допуска се изпитването да се провежда при частично или пълно натоварване на ППС. Пневматичните гуми на ППС трябва да бъдат от един и същ тип, модел и размер, с еднакъв протекторен рисунък на една ос и по възможност сухи и чисти. Налягането на въздуха в гумите на всички колела трябва да съответства на изискванията на производителя. Ролковият спирачен стенд трябва да бъде технически изправен. Състоянието на повърхността на ролките на спирачния стенд трябва да гарантира предписания от фирмата производител коефициент на сцепление.

9.1.1.2. Последователност на изпитването:

Подготовка на спирачния стенд за работа - извършва се преди началото на работа в съответствие с инструкцията за експлоатация. Превозното средство се придвижва към стенда. Автоматично се отчита натоварването върху проверяваната ос. Влизането на стенда трябва да бъде бавно, докато колелата на съответната ос стъпят върху ролките. Двигателят трябва да е изключен, лостът за превключване на предавките да бъде в неутрално положение, спирачката за паркиране - незадействана. Включва се спирачният стенд. След завъртане на ролките се задейства спирачната уредба. Спирачната уредба се задейства бавно (постепенно), докато стендът автоматично спре в момента на блокиране на колелата (само на едното колело) или при прехвърляне на границата на блокиране. След спиране на ролките стендът автоматично изчислява показателите за съответната ос, както следва:

- Обща спирачна сила в момента на блокиране:

* за работна спирачна уредба;

$$F = F_{\text{л}} + F_{\text{д}},$$

където: F е общата спирачна сила на съответната ос;

$F_{\text{л}}$ и $F_{\text{д}}$ са измерените спирачни сили на лявото и дясното колело от оста в момента на блокиране или при прехвърляне на границата на блокиране.

- Равномерност на спирачните сили на оста:

$$R = \frac{F_{\text{л}} - F_{\text{д}} \cdot 100}{\text{По-голямата спирачна сила}} = \dots \%$$

Премахва се на следващата ос.

След изпитване на всички оси се отчита спирачната ефективност на ППС.

Спирачната ефективност представлява отношението на сумата от измерените спирачни сили на всички оси и изпитателното тегло на ППС:

$$Z = \frac{\text{Сума от спирачните сили (N)} \cdot 100}{\text{Изпитателно тегло на ППС (N)}} = \dots \%$$

Изпитателното тегло на ППС е теглото на ППС в момента на изпитването.

Отчита се автоматично от стенда посредством везна като сума от натоварването на всяка една ос.

Издава се разпечатка с крайна оценка на спирачната ефективност на ППС.

9.1.2. Спирачна ефективност на работна спирачка на ППС (състав от МПС и ремарке, полуремарке) с пневматична спирачна уредба с регулиране на налягането в спирачните камери (цилиндри) в зависимост от натоварването.

Изпитването на спирачната ефективност на автокомпозиция се извършва отделно за влекача и ремаркетото (полуремаркетото).

9.1.2.1. Условия за провеждане на изпитването:

Условията за провеждане на изпитването са аналогични на т. 9.1.1.1.

9.1.2.2. Последователност на изпитването:

Подготовка на спирачния стенд за работа - извършва се преди началото на работа в съответствие с инструкцията за експлоатация. Към един от присъединителните крайници на спирачните камери на оста, която ще се изпитва, се монтира гъвкав тръбопровод. Към свободния край на тръбопровода се присъединява контролен манометър. В началния момент на задействане на спирачната уредба налягането на въздуха в резервоарите трябва да бъде равно на номиналната стойност за влекача и полуремаркетото, определени от производителя. При наличие на ръчен регулатор на налягането положението на лоста трябва да съответства на състоянието на натоварване. В програмата на стенда се въвежда допустимото общо тегло на ППС.

Превозното средство се придвижва към стенда. Влизането на стенда се извършва бавно, докато колелата на съответната ос стъпят върху ролките. Двигателят трябва да е изключен, лостът за превключване на предавките да бъде в неутрално положение, спирачката за паркиране - незадействана. Включва се спирачният стенд. След завъртане на ролките се задейства спирачната уредба. Спирачната уредба се задейства бавно (постепенно), докато стендът спре автоматично в момента на блокиране на колелата (само на едното колело) или при прехвърляне на границата на блокиране. Отчита се стойността на налягането в спирачните камери в момента на блокиране на колелата. След спиране на ролките стендът автоматично изчислява показателите за съответната ос, както следва:

- Обща спирачна сила - т. 9.1.1.2.
- Равномерност на спирачните сили - т. 9.1.1.2.

Премахва се на следващата ос.

След изпитване на всички оси по описания начин се изчислява спирачната ефективност Z отделно за влекача и ремаркетото (полуремаркетото):

$$Z = \frac{F1.i1 + F2.i2 + F3.i3 + F4.i4 + \dots + Fn.in (N) \cdot 100}{\text{Допустимо общо тегло на ППС (N)}} = \dots \%$$

където: F1, F2, F3, F4 ... Fn са измерените спирачни сили, съответно на ос 1, 2, 3, 4 ... n;
i е корекционен коефициент, изчислява се за всяка ос със съответното измерено налягане по формулата:

$$i = \frac{P_i - 0,4}{P - 0,4},$$

където: P (бар) е измереното налягане в спирачните камери (цилиндри), при което е измерена спирачната сила на съответната ос;

P_i - изчислително налягане за пневматична спирачна уредба.

Стойността на изчислителното налягане P_i за различните марки и модели ППС се определя от производителя на ППС.

Допустимото общо тегло на ППС се получава в N след умножаване на допустимата максимална маса на ППС (свидетелство за регистрация) по 9,807.

За полуремаркета "допустимото общо тегло" е само тази част от теглото, която се поема от осовите агрегати на ППС.

За автокомпозиция се издават две отделни разпечатки с крайна оценка на спирачната ефективност - за влекача и полуремаркетото.

10. Визуална проверка за светването на стоп-сигналите на превозното средство при задействане на основния и дублиращия педал на спирачната уредба.

11. Визуална проверка и проверка при задействане на техническото средство, което включва звукова и светлинна сигнализация при докосването на допълнително монтираните педали.

12. Проверка на тръбопроводите на хидравличните приводи на устройствата за задействане на спирачната уредба и съединителя за пропуски на хидравлична течност и допир до нагорещени компоненти на изпускателната уредба;

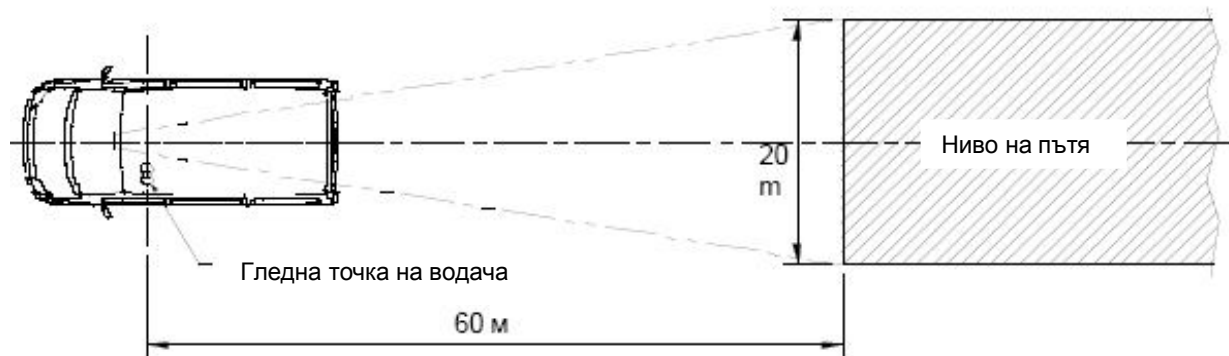
13. Проверка на документи за произход на компоненти и възли от дублиращите устройства (когато има).

Проверките и изпитванията на дублиращите устройства (педали и други устройства) за задействане на спирачната уредба и съединителя от мястото на преподавателя се извършват при следните условия:

- превозното средство да е разположено на хоризонтална и равна повърхност;
- управляемите колела на превозното средство да са успоредни на надлъжната ос;
- превозното средство да не е натоварено;
- товарната повърхност (подът на каросерията) на ремаркетата (полуремаркетата), закрепена върху носещата им конструкция (рамата) да е хоризонтална.

Технически изисквания и проверки на огледалата за виждане назад и на други устройствата за непряко виждане

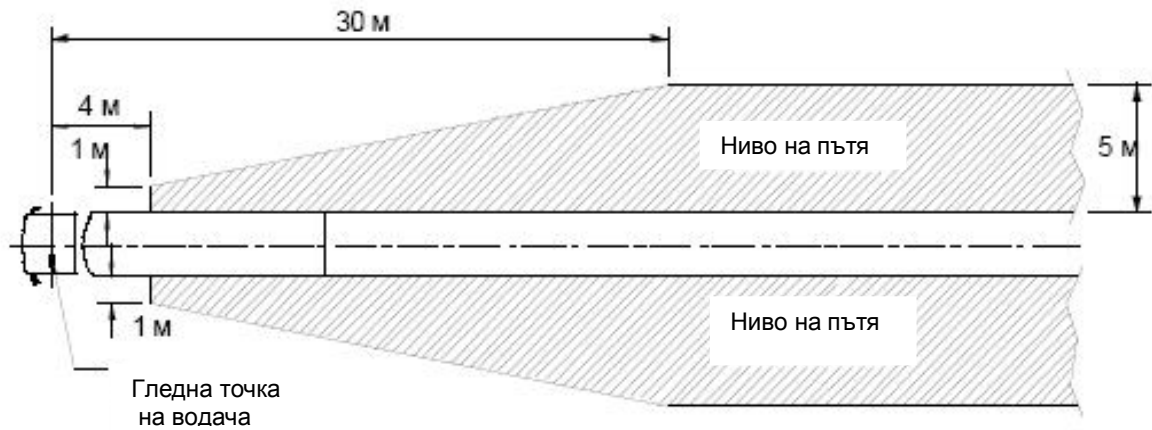
1. Допълнителните огледала за виждане назад и другите устройства за непряко виждане да са закрепени така, че при движение на МПС те да не променят значително полетата на видимост и да не се получава изкривяване на изображенията от вибрации.
2. Изискването се изпълнява и проверява, когато МПС се движи със скорост до 80% от максималната конструктивна скорост, но не повече от 150 km/h.
3. Моторното превозно средство за използване с учебна цел трябва да е допълнително оборудвано със следните огледала за използване от преподавателя:
  - 3.1. едно вътрешно огледало от клас I (виж фиг. № 1) за МПС от категория M₁ (за M₂, M₃, N₂ и N₃ - при възможност за осигуряване на необходимата видимост);
  - 3.2. две външни огледала от клас II, монтирани отляво и отдясно на МПС (виж фиг. № 2). За МПС от категория M₁ допълнителните външни огледала не са задължителни и когато се предвижда поставяне, вместо огледало от клас II се допуска монтиране на огледало от клас III (виж фиг. № 3);
4. Полето на видимост за вътрешното огледало да е такава, че преподавателят да може да вижда част от хоризонтален и равен път със централна линия, образувана от вертикалното средно надлъжно сечение на ПС и повърхността на пътя, с дължина от линията на хоризонта до точка на разстояние 60 m зад очите на преподавателя и със ширина 20 m.

Фигура № 1

5. Полето на видимост за допълнителното:
  - 5.1. ляво външно огледало от клас II да е такава, че преподавателят да може да вижда част от хоризонтален и равен път със ширина 5 m, ограничен от страната на обучавания с равнина, успоредна на средната надлъжна вертикална равнина и минаваща през най-външната точка на превозното средство от страната на обучавания, от хоризонта на разстояние 30 m зад очите на преподавателя. Преподавателят трябва да вижда път със ширина 1 m, ограничен от равнина, успоредна на средната надлъжна вертикална равнина и минаваща през външната точка на превозното средство, с начало 4 m зад вертикалната равнина, преминаваща през очите на обучавания;
  - 5.2. дясно външно огледало от клас II да е такава, че преподавателят да може да вижда част от хоризонтален и равен път със ширина 5 m, ограничен от неговата страна с равнина, успоредна на средната надлъжна вертикална равнина и минаваща през най-външната точка на превозното средство от неговата страна, от хоризонта на разстояние 30 m зад очите на преподавателя. Преподавателят трябва да вижда път със ширина 1 m, ограничен от равнина, успоредна на средната надлъжна вертикална равнина и минаваща през външната точка на превозното средство, с начало 4 m зад вертикалната равнина, преминаваща през очите на обучавания;

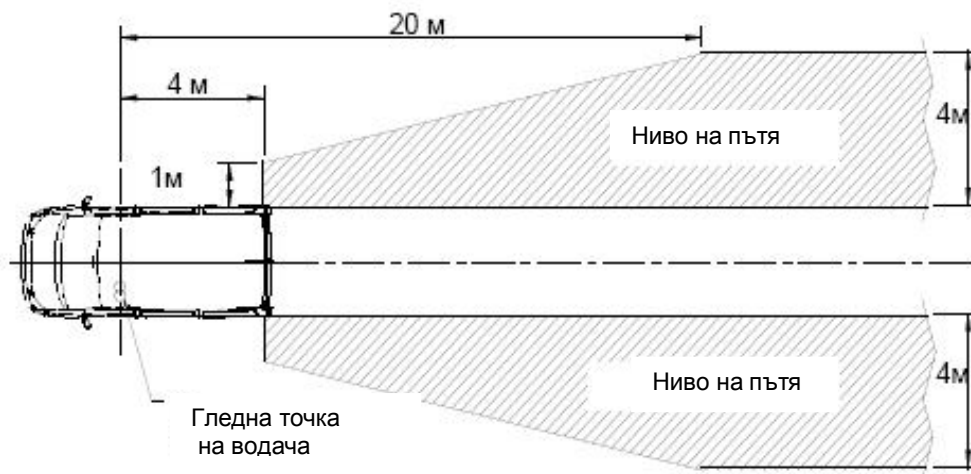

Фигура № 2

6. Полето на видимост за допълнителното:

6.1. ляво външно огледало от клас III да е такава, че преподавателят да може да вижда част от хоризонтален и равен път със ширина 4 m, ограничен от страната на обучавания с равнина, успоредна на средната надлъжна вертикална равнина и минаваща през най-външната точка на превозното средство от страната на обучавания, от хоризонта на разстояние 20 m зад очите на преподавателя. Преподавателят трябва да вижда път със ширина 1 m, ограничен от равнина, успоредна на средната надлъжна вертикална равнина и минаваща през външната точка на превозното средство, с начало 4 m зад вертикалната равнина, преминаваща през очите на обучавания;

6.2. дясно външно огледало от клас III да е такава, че преподавателят да може да вижда част от хоризонтален и равен път със ширина 4 m, ограничен от неговата страна с равнина, успоредна на средната надлъжна вертикална равнина и минаваща през най-външната точка на превозното средство от неговата страна, от хоризонта на разстояние 20 m зад очите на преподавателя. Преподавателят трябва да вижда път със ширина 1 m, ограничен от равнина, успоредна на средната надлъжна вертикална равнина и минаваща през външната точка на превозното средство, с начало 4 m зад вертикалната равнина, преминаваща през очите на обучавания;

Фигура № 3

7. В случай на използване на видеокамера (видеомонитор) като устройство за непряко виждане назад, се прилагат изискванията на т. 15.3 и приложение 10 от Правило № 46 на ИКЕ-ООН.

Изисквания за проверка на антиблокираща спирачна система (ABS)

С цел предупреждаване на водача за изключване или неизправност на ABS, наличие и функциониране на светлинно(-ни) сигнално(-ни) устройство(-а), на:

1. Автомобил, непредназначен за теглене на ремаркета (полуремаркета):

1.1. Жълта или червена светлина, която при включено запалване на двигателя има един от следните режими на действие:

1.1.1. Светване на светлинно сигналното устройство и изгасване след няколко секунди (при неподвижно състояние на автомобила), или

1.1.2. Светване на светлинно сигналното устройство и изгасване след достигане на скорост на движение на автомобила между 7 и 15 km/h, или

1.1.3. Периодични светвания и изгасвания на светлинно сигналното устройство на интервали от няколко секунди и прекратяване на светлинните сигнали след достигане на скорост на движение на автомобила между 7 и 15 km/h.

2. Състав от пътни превозни средства (автомобил с прикачено ремарке (полуремарке)):

2.1. Жълти или червени светлинно сигнални устройства, монтирани на:

2.1.1. Бордовото табло в кабината на водача и на предния панел на ремаркетото (полуремаркетото) – по едно светлинно сигнално устройство, или

2.1.2.* Бордовото табло в кабината на водача – две светлинно сигнални устройства с еднакъв цвят, едно за ABS на влекача и едно за ABS на ремаркетото (полуремаркетото), или

2.1.3.* Бордовото табло в кабината на водача – три светлинно сигнални устройства, едно за ABS на влекача, едно за ABS на ремаркетото (полуремаркетото) и едно с червена светлина за предупреждение, че ремаркетото няма (или е изключена) ABS/EBS (електронна спирачна система), или

2.1.4.* Бордовото табло в кабината на водача – три светлинно сигнални устройства, едно с жълта светлина за ABS на влекача, едно с жълта светлина за ABS на ремаркетото (полуремаркетото) и едно с червена светлина за предупреждение за неизправности в работните спирачни уредби.

В случай на комбинация от светлинно сигнални устройства по т. 2, да се изпълнява един от режимите на работа, описани в т. 1.1.1 – 1.1.3.

Наличие на:

- символа върху или до всяко светлинно сигнално устройство (източника на светлина), свързано с дейността на ABS;

- табелка с обозначени натоварвания на осите и съответните налягания на въздуха в спирачната уредба.

Проверява се сработването (поне веднъж) на електрически управляемия(-ите) клапан(-ни) на пневматичния модулатор – при включване на ABS на неподвижно ППС.

Методиката е издадена на основание чл. 9, ал. 2 от Наредба № 37.

* Възможно е прикачване на ремарке (полуремарке) с монтирано светлинно сигнално устройство на предния панел.